

תא שמע: פורסין מחצלות על גבי לבנים שהם מוקצים בשבת.

ומשנינן: הכא מדובר בלבנים דאישתיו מבינא, דהויין למיזגא להשען עליהו בשעת הסעודה, ואינם מוקצים.

תא שמע: פורסין מחצלת על גבי כוורת דבורים בשבת, בימות החמה מפני החמה, ובימות הגשמים מפני הגשמים, ובלבד שלא יתכוין לצוד את הדבורים, על אף שהכוורת היא מוקצה בהיותה מיועדת לדבורים בלבד, שגם הם מוקצה.

ומשנינן: הכא במאי עסקינן — דאיכא כוורת דבש, שהוא דבר הניטל, ולוקח את המחצלת כדי להגן גם על הדבש.

אמר ליה רב עוקבא ממישן לרב אשי: תינח בימות החמה דאיכא אז דבש כוורת. אבל בימות הגשמים, דליכא אז דבש — מאי איכא למימר?

מג-ב

ומשנינן: לא נצרכא, זה שהותר לטלטל את המחצלת אלא לצורך אותן שתי חלות שעה" המצויים בכל כוורת, ובהן גומות של "בתי קיבול" שלתוכן ממצות הדבורים את הדבש. והן ראויות לאכילה ואינן מוקצה, ולכן מותר לטלטל עבורן את המחצלת.

ופרכינן: והא אותן שתי החלות גם הן מוקצות נינהו, משום שהן מיועדות לצורך הדבורים, והדבורים עצמן מוקצה הן!?

ומשנינן: כאן מדובר דחשיב עליהו מלפני השבת לאוכלן.

ומדייקינן: הא אם לא חשיב עליהו מערב שבת לאכילה, מאי? הרי אסור לטלטל עבורן את המחצלת.

ותמהינן: אי הכי, הא דתני בסיפא "ובלבד שלא יתכוין לצוד", אמאי איצטריך לחלק בענין צידה? לפלוג ולתני ברידה, במחשבתו אודות אכילת החלות, ונימא:

במה דברים אמורים שמותר לטלטל את המחצלת — כשחישב עליהן לאכול את חלות השעוה. אבל לא חישב עליהן — אסור! ואין צורך לחלק בענין הכונה לצוד.

ומשנינן: הא קמשמע לן בחילוק של הסיפא ביחס לצידה: אף על פי שחישב עליהן לאוכלן, שאז הן אינן מוקצה, בכל זאת, זה שמותר לפרוס על הכוורת את המחצלת הוא — ובלבד שלא יתכוין לצוד.

והוינן בה: מני? מי הוא התנא ששנה דין פריסת מחצלת על כוורת, ושהעמדנו אותה בשחישב לאכול את שתי החלות שבה?

אי רבי שמעון — הא לית ליה מוקצה בדבר הראוי לאכילת אדם, ולמה לי חישב עליהן לאכילה?

אי רבי יהודה, הרי גם כן לא מתכוין לצוד את הדבורים — מאי הוי להתיר זאת? הא לשיטתו של רבי יהודה דבר שאין מתכוין — אסור!?

ומשנינן: לעולם, רבי יהודה היא. והוא חייב לכסות את הכוורת בצורה שאין הדבורים ניצודים.

ומאי "ובלבד שלא יתכוין לצוד"?

הכי קאמר: שלא יעשנה למחצלת שפורס כמצודה, שלא יסגור אותה מכל הכיוונים, כי אז אפילו אינו מכוון לצוד אסור מצד "פסיק רישא".

אלא, דלישבוק שישאיר להו לדבורים רווחא, כי היכי דלא ליתצדו ממילא.

רב אשי אמר: מו קתני "בימות החמה" ו"בימות הגשמים"? הרי "בחמה מפני החמה ובגשמים מפני הגשמים" קתני, כשכוונת התנא היא ביומי ניסן וביומי תשרי, דאיכא אז לפעמים חמה ואיכא אז לפעמים גם גשמים, ותמיד איכא אז דבש.

אמר להו רב ששת: פוקו, צאו ואמרו ליה לרבי יצחק: כבר תרגמא רב הונא לשמעתיך, כבר שנה רב הונא את הענין שאמרת, שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, בבבל.

דאמר רב הונא: עושין מחיצה למת — בשביל אדם חי הזקוק למחיצה זו. ואין עושין מחיצה למת בשביל מת, וכפי שיתבאר להלן. כיון שאין כלי ניטל אלא לצורך דבר הניטל, ומת מוקצה הוא, שאינו ניטל.

ומבארנין: מאי היא?

דאמר רב שמואל בר יהודה, וכן תנא שילא מרי: מת המוטל בחמה, ועלול להסריח, באים שני בני אדם ויושבין בצדו של המת על הקרקע.

וכיון שהם להם מזהקקע שלמטה — זה מביא מטה ויושב עליה. וזה מביא מטה ויושב עליה.

וכיון שהם להם מהשמש שמלמעלה — מביאים מחצלת, ופורסין עליהן את המחצלת מלמעלה כשהם יושבים כל אחד על מטתו.

ולאחר שפרסו על עצמם את המחצלת — זה זוקף מטתו כדי שתהיה המחצלת פרוסה עליה, ונשמט והולך לו, וזה זוקף מטתו ונשמט והולך לו.

ונמצאת מחיצה עשויה מאליה [ועיין ברש"י המבאר כי דוקא בצורה הזאת אין איסור של עשיית אהל ארעי].

איתמר, מת המוטל בחמה, ורוצה להעבירו למקום מוצל כדי שלא יסריח:

רב יהודה אמר שמואל: הופכו למת ממטה למטה עד שמביאו למקום מוצל.

רב הנינא בר שלמיא משמיה דרב אמר: מניח עליו ככר או תינוק, ומטלטלו. [והתבאר היתר מיוחד זה של ככר ותינוק לעיל בדף ל עמוד ב, שנראה שאין הוא מטלטל מוקצה גרידא אלא ביחד עם דבר המותר].⁽¹⁾

ומבארנין: איכא דאיכא ככר או תינוק — כולי עלמא לא פליגי דשרי בהיתר המיוחד הזה.

כי פליגי — דלית ליה ככר או תינוק.

דוקא ביחד עם ככר ותינוק, אלא העיקר הוא בזה שמצטרף לטלטול המוקצה גם דבר היתר. וכן פסק המגן אברהם בסימן שיא ס"ק טו. אך הפרי מגדים טוען כנגד זאת שאין

1. מניח עליו ככר או תינוק. רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס מקשה מדוע לא תשמש המטה עצמה במקום ככר ותינוק. ויסוד קושייתו הוא שאין ההיתר לטלטל מת

מר, רב חנינא, שהתיר רק על ידי ככר או תינוק סבר ש"טלטול מן הצד" כמו שהופכו ממיטה למיטה, למרות שאין זה דרך טלטול הרגילה, בכל זאת — שמייה טלטול, ואסור לעשות זאת.

ומר, שמואל, שהתיר סבר: טלטול מן הצד, שמטלטל שלא כדרך טלטול, לא שמייה טלטול.⁽²⁾

לימא בתנאי, לפי ששינונו בתוספתא:

אין מצילין את המת מפני הדליקה.

אמר רבי יהודה בן לקיש: שמעתי שמצילין את המת מפני הדליקה.

והוינן בה: היכי דמי?

אי דאיכא ככר או תינוק — מאי טעמא דתנא קמא שלא התיר אפילו עם תינוק וככר?

אי דליכא — מאי טעמא דרבי יהודה בן לקיש שהתיר?

אלא, לאו, בטלטול מן הצד פליגי.

דמר תנא קמא שאסר סבר: טלטול מן הצד — שמייה טלטול.

ומר, רבי יהודה בן לקיש שהתיר סבר: לא שמייה טלטול.

ודחינן: לא בכך נחלקו.

אלא לעולם דכולי עלמא סברי כי טלטול מן הצד — שמייה טלטול.

והיינו טעמא דרבי יהודה בן לקיש שהתיר לטלטל: דמתוך שאדם בחול על מתו אי לא שרית ליה להצילו מן הדליקה — אתי לכבווי לאש. אבל כשהמת מוטל בחמה, שאין לחשוש לכך, אסור לטלטלו כדי שלא יסריח.

באמצעות סכין או קנה כשכוונתו לפנות את המקום של המוקצה כדי להשתמש בו. שדבר זה נקרא טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

וכן הכריע המשנה ברורה שם בסעיף קטן קטו, וכן גם בסימן שי"א ס"ק ו'.

אך שולחן ערוך הגר"ז [ש"ח ס', סי' רנ"ט, ובקונטרס אחרון ג'] והחזון איש [מז — יד, כ] סוברים שלא התירו טלטול מן הצד אלא כשעיקר הטלטול מתחם לדבר המותר, וכגון המטלטל את החבית עם האבן או את הכר אם המעות, ולא כשהוא מטלטל רק את המוקצה, והסכין או הקנה משמשים רק בתורת "ידא אריכתא".

וכתבו הראשונים שמסוגיתנו מוכח כי ההיתר של טלטול מן הצד הותר רק לצורך דבר המותר, ולכן לא הותר כאן הטלטול מן הצד לצורך

לטלטל כלי המותר בטלטול שלא לצורך הכלי, וכאן הטלטול אינו לצורך הכלי אלא לצורך המת!

וביחס לקושיית רע"א מתרץ החזון איש [מז — ט] כי ההיתר של ככר או תינוק הוא רק בנתינתם על המוקצה מעליו, וכאן המטה היא תחתיו.

אכן המשנה ברורה בסימן שי"א ס"ק ב הביא את דברי הפוסקים שגם הנחת הככר או התינוק בסמוך למת מועילה, ולא דוקא מעליו. ובביאור הלכה בסעיף ד' הביא את דעת האומר שהמטה עצמה בטילה כלפי המת, ולכן אינה יכולה לשמש היתר לטלטול.

2. טלטול מן הצד.

הט"ז בסימן ש"ח מתיר לגרור מוקצה